

Rk-nytt, april 2007

Helgen 20-22 april höll SOF:s raritetskommitté sitt vårmöte på Ottenby fågelstation på Ölands södra udde. Närvarande var samtliga ledamöter: Nils Kjellén (ordf.), Anders Blomdahl (sekr.), Jonas Bonnedahl, David Erterius, Magnus Hellström och Uno Unger. Under en av de tre dagarna närvarade också Lars Svensson (SOF:s taxonomiska kommitté) bl.a. för principiella diskussioner angående kommittéernas samarbete, men också för diskussioner rörande en del aktuella problemställningar.

Godkända obsar

Bland de mer intressanta godkända fynden (från 2006 om inget annan nämns) kan nämnas mindre bergand (Skåne, mars 2007; Gotland, juli), rödfalk (Öland, maj), eleonorafalk (Skåne, september), dvärguv (Gotland, juni-augusti), blek tornseglare (Blekinge, oktober), kalenderlärka (Skåne, juni), träksångare (Gotland, oktober 2005), stäppsångare (Gotland, september), varfågel av rasen *homeyeri* (Skåne december 1994). I övrigt hänvisas till Svalan.

Eleonorafalkar

Den godkända eleonorafalken från Falsterbo innebär att hela fem observationer av arten godkänts från 2006. Detta är givetvis en anmärkningsvärd siffra, inte minst med tanke på att ytterst få fynd (om något) kommer att publiceras från våra grannländer. Självfallet kan vi inte garantera att dubbelräkningar inte har skett, men bl.a. finns en mörk och en subadult (2k) individ som skiljer ur sig i materialet och därmed också visar att flera individer var inblandade i uppträdandet. Rk har ställt mycket höga krav på fyndbeskrivningarna och det har följaktligen medfört att flera observationer underkänts, bl.a. på grund av att observationstiden varit kortare och/eller att antalet medobservatörer varit färre än önskvärt.

Större turturduvor

Rasbestämning av större turturduvor är ett aktuellt och omdebatterat problem. Nominatformen *orientalis* är skogshäckande och återfinns i stora delar av den sibiriska taigan. Den centralasiatiska formen *meena* hittas i mer öppen terräng, ofta på högre altituder på högstäpper och dylikt. Raserna skiljer sig åt utseendemässigt på flera punkter. Bl.a. är *orientalis* något mer storväxt, har en mörkare brungrå buk och ett gråtonat terminalt stjärtband medan *meena* är mindre och mer turturduvelik med vitaktig buk och vitaktigt stjärtband. De uppräknade skiljemärkena är dock utsatta för en relativt hög grad av individuell variation och arbete pågår inom kommittén med att pröva dessa på ett större material. Rk har för avsikt att så småningom ta en titt på hela det svenska fyndmaterialet för att om möjligt utreda rasförhållandena.

Gransångare

Rk vill återigen påtala den oklara situation som för tillfället råder när det handlar om uppträdandet av den sibiriska gransångarrasen *tristis* och de ljusa och kallt grå/vita fåglarna (förmodade *abietinus*) med mer eller mindre rakt lockläte som regelbundet rapporteras under höstmånaderna. Här finns chans för aktiva ornitologer att bidra med viktig kunskap genom att noggrant dokumentera lockläte och utseende hos sådana individer. Minns också att ta vara på fjädrar som kan tappas vid en eventuell hantering – analys av DNA och/eller stabila isotoper kan ge viktiga pusselbitar i frågan. Rk tar mer än gärna emot inspelningar, fotografier, biometri m.m. utan någon formell Rk-blankett och kan också förmedla kontakt för ev. genetisk analys. För problemställning och utförligare genomgång av situationen, se Dean & Svensson (2005).

Berg- och balkansångare

Rk har tidigare under 2000-talet beslutat att inte publicera berg- eller balkansångare vars sång inte spelats in eller som inte hörts locka. Lars Svensson har fortsatt arbetet med detta problem och har jobbat fram en formel som tillåter en identifiering av de flesta handhållna individer. Mer om detta kommer att kunna läsas i den kommande reviderade upplagan av "Identification Guide to European Passerines" (Svensson, in prep.), men utgivningen av denna dröjer ett tag till, och formeln

offentliggörs här för att minska risken att några svenska fåglar skall falla mellan stolarna i väntan på utgivning:

UTC = avstånd mellan stjärtspets och toppen på längsta undre stjärttäckare.

$p1 < p2$ = avstånd mellan handpenna 1 och 2.

$p1 > pc$ = avstånd mellan handpenna 1 och längsta handtäckare.

$p2 < wt$ = avstånd mellan handpenna 2 och vingspets.

Beräkna 'multiple characters value', MCV, som följer:

Addera vinglängd och $p1 < p2$. Subtrahera sedan näbb längd (till skallbas), UTC, $p1 > pc$ och $p2 < wt$. För bergsångare är MCV 39.5–60.3 (n 116, m 52.6) och 99% har MCV ≤ 60.0 . För balkansångare är MCV 57.9–72.4 (n 73, m 64.7) och 93% har MCV > 60.0 .

Det kan kanske kännas onödigt att påpeka, men i syfte att eliminera risken för mätfel ser vi från Rk:s sida gärna att mätningarna görs flera gånger, och i bästa fall också av fler än en person.

Grönländska gråsiskor...

Under mötet godkändes Sveriges första gråsiska av den grönländska formen *rostrata*. Rk är av den grundläggande uppfattningen att mycket finns kvar att kartlägga vad gäller gråsiskornas utseendemässiga variation, och om man till kunskapsluckorna lägger flera dokumenterade flytt rörelser ända från östligaste Asien inser man snabbt att en restriktiv hållning är en god utgångspunkt. De grönländska fåglarna karaktäriseras av att vara stovväxta (vinge > 80 mm), kraftigt streckade, mörkare bruna i grundtonen, och av att ha längre näbb med i typiska fall en nära nog konvex näbbrygg. Den nu aktuella fågeln fångades på Landsort i mars 2005 och dog efter några dagar vid ett fågelbord. Den finns idag tillgänglig för examination vid Riksmuseum, Stockholm. Denna individ kvalar in som en typisk och fullgod *rostrata* på alla punkter, och då ingen uttalad samvariation finns bland de skiljande karaktärerna håller Rk det för troligt att fågeln faktiskt har ett grönländskt ursprung. En viss grad av osäkerhet får man leva med i dessa (och många andra) ornitologiska frågor. Bedömningar sker alltid efter idag gällande kunskap och normer och det är viktigt att minnas att rapporter kan/skall tas upp till förnyad granskning i takt med att ny kunskap tillförs. För att komma att bli aktuell för publicering krävs dock extremt väldokumenterade fynd av handhållna, uppmätta och avfotograferade fåglar som uppvisar en komplett uppsättning *rostrata*-karaktärer.

...och grönländska stenskvättor

Den framväxande fyndbilden för stenskvättor av den grönländska rasen *leucorhoa* har tidigare berörts på flera olika ställen. Vi nås under höststräcket av två skilda sträcktoppar – en på västkusten i september och en i sydöstra Sverige i oktober. Septemberfåglarna faller väl in i det förväntade mönstret och korresponderar väl med det talrikare uppträdandet på de brittiska öarna. De östliga oktoberfåglarna faller dock utanför detta mönster, men paralleller kan dras med långvingade senhöstfåglar som fångas vid Eilat, Israel. Den rimliga förklaringen torde vara att långvingade stenskvättepopulationer också återfinns öster om oss, sannolikt i de arktiska delarna av Ryssland. Under 2005 infångades ett antal fåglar från Beringssundsregionen av ett svenskt forskarteam, och det är möjligt att detta bidrag kan komma att kasta ljus över de aktuella frågeställningarna. Mycket talar i alla fall för att östliga nominatfåglar ingår bland de svenska fynd som finns publicerade som *leucorhoa*, men Rk:s uppfattning är att den oklara situationen understryker vikten av fortsatt granskning. Tillsvärd kommer vi således att fortsätta granska och publicera fynd med oförändrade bedömningsgrunder.

Isabellatönskata och rödstrupig sångare

Arbetet med rasbestämningar av det svenska fyndmaterialet av isabellatönskata och rödstrupig sångare fortskrider. Vad gäller törnskatorna saknar Rk fortfarande fotografier på fåglarna vid Nidingen 1984 och Ottenby 1994. För fåglarna från Hummelbosholm 1998, Ottenby 1993, Ottenby 1990 och Landsort 1988 bedöms de tillgängliga bilderna vara otillräckliga för rasbestämning. Hör gärna av er till oss om ni kan bidra med ytterligare fotografier. För de rödstrupiga sångarnas del har bilder inkommit

endast på en bråkdel av fynden. Maila eller posta bilder till oss – lita inte på att någon annan gör det!

Sveriges första *hispanica*

Medelhavsstenskvättan från Bredsjö, Vstm, i november 1997 togs upp till förnyad granskning med anledning av att rasskiljande karaktärer har finslipats under senare år. Till att börja med konstaterades fågeln vid ringmärkningen vara 1K (ruggräns bland större täckarna samt gulaktig insida på övre näbbhalvan), och för att vara en ungfågel uppvisade skvättan ovanligt distinkta hankaraktärer med korpsvart vinge och örontäckare. Motsvarande teckning hos andra stenskvättetaxa hade signalerat en äldre (2K+) hane, men för de västliga medelhavsstenskvättorna finns hos de unga hanarna en utfärgning som gör dem mer svårskilda från äldre fåglar. Relevant för rasbestämningen är vidare den påtagligt rena ockratonen på fågelns ovasida, liksom i viss utsträckning även den svarta tygelns begränsade utbredning (den senare karaktären väger dock tyngre för adulta individer). Detta utgör det första och hittills enda svenska fyndet av detta taxon.

Sandtärnor

I syfte att erhålla en mer homogen bedömningsgrund för våra svenska fynd av sandtärna har Rk gjort en genomgång av samtliga äldre observationer. Detta resulterade i att nio fynd inte längre anses vara tillräckligt styrkta för att kvalificera för publicering. Dessa fynd kommer att redovisas i årsrapporten. Av olika anledningar är sandtärnerapporter ofta påtagligt svårbedömda, och för att hålla granskningen enhetlig valde kommittén efter diskussion att även framgent stå för bedömningen av observationerna.

Referenser

Dean, A. R. & Svensson, L. 2005. 'Siberian Chiffchaff' revisited. *British Birds* 98:396-410.
Svensson, L. in prep. Identification Guide to European Passerines.

/SOF:s raritetskommitté gm. Magnus Hellström